

לחברי הצוות החינוכי שלום, **טיפוח תקשורת בין-אישית בחינוך היסודי** **מנהלים שיח על אודות קונפליקטים בחיי היום-יום של הלומדים**

לחברי הצוות החינוכי שלום,
החוברת שלפניכם מדגימה דרך נוספת לניהול שיח על אודות קונפליקטים המתרחשים בחיי היום-יום בסביבה הקרובה של הלומדים, והפעם - באמצעות סיפורי אירוע. סיפורי האירוע שחיברנו מתארים קונפליקטים שיש להם השלכות על סוגיות, על סביבות ועל זמנים נוספים בחיינו. הם מאפשרים לדון בסוגיות התנהגותיות ואתיות הנובעות מהתנהגויות אלימות ומחייבות את קהילת בית-הספר לשוב ולבחון את הערכים וההתנהגויות של כלל השותפים כחלק מתהליך חינוכי המדגיש את חשיבות האחריות של כל השותפים, המגביר את תחושת השייכות והעשוי לתרום ליצירת אקלים בית-ספרי טוב יותר.

הקונפליקטים המובאים בחוברת מתייחסים לפוגעים, לנפגעים ולסביבה ומזמנים שיח המאפשר לברר את אחריות כלל השותפים לצד הציפיות החברתיות וההתנהגותיות הראויות, תוך הקניית כלים המסייעים לניהול שיח, ניהול קונפליקטים ולטיפוח תקשורת בין-אישית. **הטבלה הבאה מציגה נקודות מוצא שונות העשויות לסייע לכם בבחירת סיפור האירוע לדיון:**

שם סיפור האירוע	התופעה המתוארת בסיפור האירוע	המסר המרכזי	המושגים והערכים המרכזיים בסיפור
"סוף מעשה במחשבה תחילה"	פגיעה בתוצר של האחר	לוקחים אחריות ומכבדים את התוצר של האחר	אחריות, חברות, התחשבות
"זה לא ייגמר אם לא נספר"	הצקה פיזית ומילולית	שׁוברים את קשר השתיקה	הלשנה, דיווח, חברות
"מתחשבים בצורכי הכלל גם בעת מענה לצורכי הפרט"	שימוש במשאב משותף ללא התחשבות באחרים	ההתחשבות באחרים גם בעת מענה לצורכי הפרט	התחשבות, כבוד, אחריות
"סכנות בסביבות שונות-זהירות נדרשת גם בסביבה המתקשבת"	חשיפה לאתרים מסוכנים ברשת והשלכותיה	נקיטת אמצעי זהירות לפני הכניסה לאתרים מורשים	אחריות, שמירה על כללים
"חוק זכויות יוצרים והשלכותיו"	שימוש בחומרים שפורסמו ללא ציון המקור	לוקחים אחריות ושומרים על זכויות יוצרים	הגינות, זכות ואחריות
"שומרים על רכוש הכלל בסביבה המתקשבת"	פגיעה ברכוש הכלל והפרט בסביבה המתקשבת	החובה לשמור על הציוד המשותף והפרטי	אמינות, התחשבות, אחריות, הגינות

חשוב שתמשיכו לנהל את השיח עם קהילת בית-ספרכם סביב סוגיות המעסיקות אתכם, לאור סיפורי האירוע שאתם תחברו במסגרת חדר מורים, בכיתות, בוועדות ועם חברי וועד ההורים. טיפול מערכתי בנושא, לצד עבודה כיתתית, תוך עידוד השותפים לבטא את דעתם, לקחת חלק בקביעת החוקים ובאכיפתם – יתרום לטיפוח תקשורת בין-אישית ולצמצום תופעת האלימות.

יישום מוצלח,

זהבה שמש ואורית צאירי

סוף מעשה במחשבה תחילה אופס... פגעת בתוצר של האחר

רציונל

לקיחת אחריות על התנהגות

ילדים מתחנכים לקחת אחריות כבר מגיל צעיר. ביחד עם זאת, פעמים רבות עלינו להתמודד עם הפער בין רצוננו לחנך את הילד ללקיחת אחריות לבין יכולתו להפנים מושג ערכי מופשט זה. פיאזיה מדגיש כי ילדים רוכשים מושגים באמצעות מעשים ופעילויות, וכי הדרך להפנמה היא באמצעות התנסות חווייתית.

למידת מושגים ערכיים כמו אחריות, הדדיות וזכויות האחר חשוב שתיעשה תוך עימות עם מצבים ואינטראקציות חברתיות אליהם הילדים חשופים.

תפיסת האחריות יכולה לבוא לידי ביטוי בהיבטים כמו:

- הכרה בקשר שבין המעשים לתוצאות.
  - הרגשת מחוייבות לנקיטת פעולה.
  - מוכנות לשאת בתוצאות המעשה (מתוך: ענבר, 1983).
- סיפור האירוע שלהלן מזמן שיח ובחינת מושגים ערכיים על אודות לקיחת אחריות על התנהגות שפגעה בתוצר של האחר.

מטרות

- העלאת המודעות לאחריותו של הפרט על התנהגותו.
- העלאת מודעות הפרט והקבוצה לקשר הקיים בין מעשה לתוצאה.
- בחינת תרומתם של "מסרי אני" במקום "מסרי אתה" לקידום השיח.

מודל הפעלה

ניתוח קונפליקטים בחיי-היום של הלומדים ובחינתם לאור סיפורי האירוע מעולמם.

מהלך ההפעלה

במליאה

הקראת סיפור האירוע.

סיפור האירוע

אופס... פגעתי בתוצר של האחר בלי כוונה

בהפסקות אני אוהבת לשחק לבדי בקוביות ולבנות מגדלים גבוהים. אתמול בזמן ההפסקה ישבתי במסדרון ובניתי מגדל צבעוני ומיוחד. הוספתי חלונות ורציתי לבנות גדר מסביב, אבל, פתאום... סיגל רצה במהירות, נתקלה במגדל שלי ופירקה אותו לגמרי.

"למה עשית את זה?" שאלתי אותה בכעס, "עבדתי על זה כל ההפסקה. אתמול רמי פירק לי את המגדל והיום את, למה כל הזמן עושים לי את זה?"

סיגל ממש לא הבינה אותי ואמרה: "נעמי, רצתי כדי להספיק לשחק עם טל בכדור ובכלל לא ראיתי את המגדל שלך". ואז צעקה – "זה לא היה בכוונה, את אשמה שבנית מגדל באמצע המסדרון? אין מקומות אחרים???" היא אפילו לא ביקשה סליחה וזה הרגיז אותי, ולכן צעקתי עליה בחזרה ואמרתי לה שהיא ממש לא אחראית ושהייתה צריכה להסתכל לאן היא רצה ולהיזהר. סיגל, שחשבתי שהיא חברה שלי... צרחה עליי שוב: "מה את רוצה ממני?! את אשמה", ורצה לה לשחק עם טל.

כעסתי, נפגעתי והחלטתי לא לוותר. זכותי שלא יהרסו תמיד את היצירות שלי. פתאום חשבתי שאולי... אם גם אני אהרוס להם את היצירות שלהם, הם ירגישו מה שאני מרגישה ויבינו שהם לא בסדר ושיהיו אחראים יותר.

כשנשמע הצלצול, הסתכלתי על המגדל ההרוס... דמעות הציפו את עיניי. החלטתי להשאיר את הקוביות מפוזרות במסדרון ורצתי לכיתה... "אני לא אחראית לזה, מי שהפילה ופיזרה הכול - היא זו שצריכה לאסוף..."

בקבוצות

א. כק לה קרה...

1. גזרו את המשפטים הבאים וסדרו אותם ברצף הנכון על פי הסיפור:

סיגל רצה במהירות במסדרון ונתקלה במגדל של נעמי.
נעמי האשימה את סיגל שפירקה לה את המגדל.
בסוף ההפסקה נעמי השאירה את הקוביות מפוזרות.
בזמן ההפסקה ישבה נעמי במסדרון ובנתה מגדל.
סיגל צעקה שהיא לא אשמה כי נעמי בנתה את המגדל באמצע המסדרון.

2. כל אחת מהבנות צעקה על חברתה והאשימה אותה, מדוע?

.....
.....

3. השלימו את מחשבות הבנות וכתבו אותן בבלונים:

4. הוסיפו לציור את הבעת פניה של נעמי כשסיגל האשימה אותה, ואת הבעת פניה של סיגל כשנעמי האשימה אותה.

ג. אפשר גם אחרת...

1. נעמי וסיגל בוחרות לשוחח אחרת, לדבר ב"מסרי אני" ולקחת אחריות,
א. השלימו מה אמרו זו לזו וכתבו בבלונים:

ב. הוסיפו את הבעות הפנים של נעמי וסיגל לאחר שיחה זו.

ד. מתכונות להצגה במליאה

הדביקו את הדמויות על מקלות ארטיק, צרו תאטרון בובות והתכוננו להציג את:

- תחילת האירוע - כשנעמי וסיגל מאשימות זו את זו.
- סוף האירוע - כשנעמי וסיגל לוקחות אחריות ומשוחחות ב"מסרי אני".

במליאה

- א. צפייה בהצגות התאטרון שהוכנו בקבוצות.
ב. מה אהבתם, הרגשתם, חשבתם במהלך הצפייה בהצגות? מדוע?
ג. מה דעתכם על התנהגותן של נעמי וסיגל באירוע? מדוע?
ד. מה דעתכם על התנהגותן של נעמי וסיגל לאחר שלקחו אחריות? מדוע?
ה. נעמי החליטה לא לוותר, וחשבה שאולי כדאי גם לה להרוס לאחרים יצירות שלהם. מה דעתכם על כך? מדוע?
ו. בסוף האירוע השאירה נעמי את הקוביות מפוזרות במסדרון. האם התנהגה כראוי? מדוע?
ז. מה הייתם מיעצים לנעמי, לסיגל ולסביבה? מדוע?

בירור מסרים מרכזיים

מה משמעותם של המסרים הבאים באירוע וביחסים בינינו? (בססו זאת על דוגמאות)

חשוב שכל אחד מאתנו ייקח אחריות על מעשיו.

צעקות והאשמות לא עוזרות.

"סוף מעשה במחשבה תחילה" (ר' שלמה אלקבץ, מתוך "לכה דודי").

חשוב לשוחח ב"מסרי אני" ולדבר בנחת מבלי להאשים את האחר.

מהלכה למעשה

1. א. בחרו אחד מהמקומות הבאים וקבעו 2-3 חוקים/כללים שיסייעו לכם לקחת אחריות במהלך משחק: בכיתה, במסדרון, במגרש, בחצר בית-הספר, במשחקה (התייחסו לבחירת המקום, הזמן, המרחב, אופי המשחק ועוד).
ב. תכננו מה תעשו אם יופרו הכללים שקבעתם.
2. א. כתבו על גבי המפתח שלהלן, המלצה אחת, שתסייע גם לאחרים.
ב. קשטו והוסיפו את המפתח ל"צרור המפתחות לחיים בחברה" של כיתתכם.

3. שלחו לאגף לחינוך יסודי, המחלקה לחינוך לחיים בחברה, עותק מהמפתח שיצרתם, כדי שנוכל לפרסמו באתר (להרחבה על אודות צרור המפתחות, ראו חוברת ראשונה בסדרה: "תשמרו את הכוח למשהו טוב").

מחברים אירועים מחיי היום-יום שלנו לתיבת "סיפורי האירוע שלנו"

1. חברו אירועים שיש בהם קונפליקט בנושא: "לקיחת אחריות".
תארו את התנהגויות השותפים: פוגע/ים, נפגע/ים והסביבה תוך הימנעות משימוש בפרטים מזהים (תוכלו להיעזר במודל המופיע בעמוד האחרון בחוברת).
2. הכניסו את האירועים לתיבת "סיפורי האירוע שלנו".
3. בחרו סיפור אירוע מתוך התיבה ונהלו שיח על אודותיו.

בעקבות הפעילות... עוצרים לרגע ובודקים...

- באיזו מידה זיהו המשתתפים את הקשר הקיים בין המעשים לתוצאות?
- באיזו מידה השתמשו המשתתפים ב"מסרי אני"?

להרחבה

1. הצעות נוספות לדיון ולהפעלה במסגרת התכנית ל"טיפוח תקשורת בין אישית"*

שם ההפעלה ומספרה	מודל ההפעלה	ציר הפעילות
פעילות 14. "תמרורים לחיים"- איגרת 3-4	הקבלה והסקה משפה תקשורתית סמלית מוכרת בסיטואציות מסוימות לאינטראקציות אחרות.	קריאת "תמרורים אישיים".
פעילות 23. "אני מרגיש, אתה מרגיש..." איגרת 3-4	שיפור התקשורת באמצעות "מסר האני".	ניתוח אירוע, המחזה.

* פעילויות אלו ופעילויות נוספות תוכלו למצוא באתר שכתובתו:
http://www.education.gov.il/yesodi/hevra_tochnit1.htm

2. אתרי אינטרנט:

דיאלוג - <http://dialog.up.co.il/articles/ahrayut/ahrayut.htm>

מאמר "על לקיחת אחריות" מאת: ד"ר חנן יניב, עדה גרינברג ורענן ארבל.
המאמר מציג מודל לדיון בכיתה ב' בעקבות אירוע אמיתי בו ראו התלמידים תלמיד מציק לתלמיד אחר.
הדיון עוסק בניתוח האירוע, בזיהוי גורמים המניעים או מעכבים התנהגות ובבחירת התנהגות מושכלת.

מנהיגים ברשת -

<http://www.leadersnet.co.il/scripts/docs/doc.asp?commid=1&doc=527&sct=94&open=9999>

"סגנון תקשורת אליים/לא אליים בארגון" מאת: קשתן

מאמר אודות תקשורת לא אלימה באמצעות מודל להתבטאות ולהקשבה, תוך 'פירוק' המסר שרוצים להביע.

שוברים את קשר השתיקה ומפסיקים את ההצקות

רציונל

הצקה - bullying

תלמידים הופכים קורבנות להצקה כאשר הם חשופים באופן חוזר ונשנה לפעולות שליליות מצד תלמידים אחדים (פרופ' אולוואוס, 1993). הפעולות השליליות יכולות להתבטא במגע פיזי, במילים, בתנועות מגונות, בהפצת שמועות ו/או בנידוי מקבוצה. נתונים שהתקבלו בדו"ח מחקר של המכון היישומי למחקר ולמניעת התנהגות אנטי-חברתית של תלמידים (המכללה האקדמית "עמק יזרעאל") מעידים על כך שלמעלה ממחצית תלמידי בתי הספר היסודיים מדווחים שהם סובלים מהצקות פיזיות ושהיו קורבן להצקות מילוליות (לעג, קללות ואיומים) לפחות אחת לחודש. ההצקה אינה פוסחת על אף סביבה חינוכית ומתרחשת בכל רחבי העולם, בכל שכבות האוכלוסייה, בכל טווח גילאי בית-הספר ובקרב שני המינים. בשונה מריב או מתוקפנות הנובעים ממניעים ברורים כמו ויכוח על מקום, הזכות לשחק ראשון במשחק, לא תמיד ניתן לזהות מניע ברור להצקה ונדמה כי די למציק בנוכחות הקורבן בשטח. תופעת הצקה שאינה מטופלת כראוי, עלולה להוביל לריבוי של התנהגויות אלימות.

כיוונים והצעות להתמודדות

- א. יש לגבש מדיניות ברורה שמסירה את העמימות מסביב לנושא ההצקה, מגדירה את מערכת הציפיות מהתלמידים לצד מערכת תגובות מוגדרות ועקביות כלפי התנהגות של הצקה ומעודדת התנהגות של סובלנות ושיתוף פעולה בין כל באי בית-הספר.
- ב. יש לעודד אווירה בית-ספרית, בה מדברים באופן גלוי ושוטף על תופעת ההצקה, כדי לאפשר לילדים להעיר לחבר מציק או לבקש סיוע ממבוגר.
- ג. יש לטפח אקלים שיאופיין על-ידי יחס חם, התעניינות, שייכות ומעורבות.
- ד. יש לתגבר את מערך הפיקוח של הצוות, במיוחד בזמן ההפסקות וסביב מקומות בעייתיים.

מטרות

- העלאת המודעות לכך שהצקה מכל סוג מהווה אלימות.
- העלאת המודעות לכך שהימנעות מדיווח על הצקות מהווה שותפות למעשה ועלולה להביא להחרפת התופעה.
- בחינת דרכי ההתמודדות עם תופעות של הצקות פיזיות ומילוליות.

מודל ההפעלה

ניתוח קונפליקטים בחיי-היום יום של הלומדים ובחינתם לאור סיפורי אירוע מעולמם.

מהלך ההפעלה

במליאה

- אילו התנהגויות נחשבות בעיניכם כהצקות?
- מיינו את ההתנהגויות שהעליתם לקבוצות ותנו שם לכל קבוצה (תוכלו להתייחס להצקות פיזיות, מילוליות, עקיפות, ישירות ועוד).

בקבוצות

- קראו את סיפור האירוע שלפניכם ונהלו שיח סביב המשימה המתוארת בהמשך.
- התחלקו לארבע קבוצות:
שתי קבוצות תקבלנה את כרטיס האירוע "שוברים את קשר השתיקה" -
העוסק בהצקה פיזית
שתי קבוצות אחרות תקבלנה את כרטיס האירוע "אם לא נספר זה לא ייגמר" -
העוסק בהצקה מילולית.

סיפור האירוע

שׁוֹבְרִים אֶת קֶשֶׁר הַשְּׂתִיקָה הַצָּקָה פִּיזִית

בהפסקה הסתובבה חגית בחצר. לפתע שמעה קול מוכר: "די, מספיק, תפסיק להציק לי... תפסיק לדחוף אותי..." זה היה רונן שהתנדנד עם כל דחיפה שקיבל, אבל קולו... כמעט ולא נשמע. מסביב רעש והמולה, כל הילדים כבר יצאו להפסקה והחצר מלאה כמעט כמו כוורת דבורים... חלק מהילדים רצים למצוא מקום למשחק וחלקם מחפשים את החברים הכי טובים.

חגית מסתכלת מסביבה, מנסה להחליט מה לעשות בהפסקה זו. אם לומר את האמת, היא מנסה כמו תמיד להתעסק רק בעניינים שלה... אבל, קולו של רונן התחזק והפעם היא שמעה את קולו החנוק מדמעות: "לא עשיתי לך שום דבר... לא סיפרתי לאף אחד מה שעשית... עזוב אותי, די..."

"מה בדיוק קורה שם? למה מציקים לרונן? ולמה רונן לא מחזיר או לפחות מספר על כך למורה, הרי הוחלט בכיתה שמספרים למורה על כל מקרה של הצקה ושזו לא נחשבת הלשנה..." חשבה חגית. "מה לעשות? לעזוב כאילו לא ראיתי? להתערב? לקרוא למורה התורנית? או..." הרי חייבים לשבור את קשר השתיקה ולעשות מעשה, החלטנו על כך ביחד בכיתה". ויותר מכך – חששה חגית "אם לא אעשה משהו ארגיש אשמה ואפילו אהפוך לשותפה... התמונות של מה שראיתי והקולות של רונן לא יעזבו אותי" ואז – כשכמעט החליטה מה לעשות, פתאום שמעה באוזניה את הקולות "מלשנית... מלשנית..." וחששה שכך יקראו לה חברותיה... המחשבות התרוצצו במוחה... והיא החליטה ש...

נקודות לדיון:

1. תארו את ההצקה המתוארת באירוע? (התייחסו לפוגע ולנפגע).

.....
.....

2. תארו את מחשבותיה, רגשותיה והתלבטויותיה של חגית שהייתה בסביבת האירוע.

.....
.....

3. שערו מדוע שמעה חגית באוזניה את הקולות "מלשנית... מלשנית..." – מה דעתכם על כך?

.....
.....

מכינים סרט להצגה במליאה

גזרו רצועת בריסטול וצרו ממנה מעין סרט צילום. ציירו וכתבו עליה את המחשבות של חגית בכל אחד מן השלבים באירוע, השחילו את הרצועה לארגז קרטון והציגו במליאה את הסרט שהכנתם.

אם לא נספר זה לא ייגמר הצקה מילולית

שירן מסתכלת על המורה אך נזכרת בכאב בדברים אחרים... עיניה מתמלאות בדמעות... היא נזכרת שוב ושוב במילים המעליבות שהילדים בכיתה זורקים לעברה בכל הזדמנות... "מה כדאי לעשות? האם לספר? למי? להורים? למורה? ליועצת? למנהלת? ... נמאס לי, אני חייבת לעצור את המצב!", פולטת שירן ונזכרת במה שהיה בסוף ההפסקה כשליד דלת הכניסה לכיתה נעמדו שני הילדים שמציקים לה כל הזמן והתחילו שוב לומר לה ליד כולם, בקול מעצבן ופוגע "שירון הננסה... שירון הגמדה..."

שירן כמעט התייאשה, היא הרגישה שעשתה כבר הכול: ניסתה לשוחח ולהסביר להם, אחר-כך ניסתה להתעלם כאילו היא לא שמעה את דבריהם, כשזה לא עבד ניסתה להתרחק מאותם הילדים, אבל גם זה לא הצליח והם המשיכו לצחוק ולחזור על אותן המילים שכל כך פוגעות בה. "אולי כדאי לי להחזיר להם ולכנות אותם בכל מיני שמות?" - מלמלה שירן לעצמה, זה גם מה שהציעה לה חברתה הטובה. זאת לא בעיה למצוא להם שמות, חשבה שירן, אבל... מה יקרה אז? למה זה יוביל? שירן כבר החלה להתבלבל... זה עלול להחמיר והם ימציאו לי שמות נוספים ויספרו לכל הילדים... ובכלל למדנו שאין לפגוע זה בזה, אז למה הם מרשים לעצמם לפגוע בי? "אני חייבת למצוא פתרון!" חשבה כשלתע שמעה את המורה: "שירן..."

נקודות לדיון:

1. תארו את ההצקה המתוארת באירוע (התייחסו לנפגעת ולפוגעים).

.....
.....

2. מה עשתה שירן כדי להתמודד עם המצב? מה דעתכם על מעשיה?

.....
.....

3. נסו לשער כיצד נוהגים שאר הילדים בסביבתה של שירן, בכל פעם שפוגעים בה? מדוע?

.....
.....

מכינים סרט להצגה במליאה

גזרו רצועת בריסטול וצרו ממנה מעין סרט צילום. ציירו וכתבו עליה את המחשבות של שירן בכל אחד מן השלבים באירוע, השחילו את הרצועה לארגז קרטון והציגו במליאה את הסרט שהכנתם.

במליאה

- א. הצגת סרטי הקולנוע על-ידי נציגי הקבוצות.
- ב. מה שווה/שוונה בין שני המקרים המתוארים? (התייחסו להתנהגויות הפוגע, הנפגע והאחרים בסביבתם).

בירור מסרים מרכזיים

מה משמעותם של המסרים הבאים באירוע וביחסים בינינו? (בססו זאת על דוגמאות)

גם הצקה היא אלימות!!!

זכותנו שלא יציקו לנו – לא מילולית וגם לא פיזית.

הגיע הרגע לשבור את קשר השתיקה - אם לא נספר זה לא ייגמר.

היום אנחנו שותקים – מחר אנחנו נהיה הנפגעים.

"כל ישראל ערבים זה לזה" (רש"י, ויקרא, פרק כ"ו, פסוק ל"ז).

מהלכה למעשה

1. שוברים את קשר השתיקה סביב ההצקה - מי אחראי לכך? מדוע?
2. א. חשבו על 2-3 חוקים/כללים שיסייעו לכם להתמודד עם הצקה מילולית או פיזית.
ב. תכננו מה תעשו אם יופרו הכללים שקבעתם.
3. א. כתבו על גבי המפתח שלהלן, המלצה אחת, שתסייע גם לאחרים.
ב. קשטו והוסיפו את המפתח ל"צרור המפתחות לחיים בחברה" של כיתתכם.

4. שלחו לאגף לחינוך יסודי, המחלקה לחינוך לחיים בחברה, עותק מהמפתח שיצרתם, כדי שנוכל לפרסמו באתר (להרחבה על אודות צרור המפתחות, ראו חוברת ראשונה בסדרה: "תשמרו את הכוח למשהו טוב").

מחברים אירועים מחיי היום-יום שלנו לתיבת "סיפורי האירוע שלנו"

1. חברו אירועים שיש בהם קונפליקט בנושא: "הצקה: פיזית ומילולית". תארו את התנהגויות השותפים: פוגע/ים, נפגע/ים והסביבה תוך הימנעות משימוש בפרטים מזהים (תוכלו להיעזר במודל המופיע בעמוד האחרון בחוברת).
2. הכניסו את האירועים לתיבת "סיפורי האירוע שלנו".
3. בחרו סיפור אירוע מתוך התיבה ונהלו שיח על אודותיו.

בעקבות הפעילות... עוצרים לרגע ובודקים...

- באיזו מידה אפיינו המשתתפים את תופעת ההצקה כאלימות?
- באיזו מידה הביעו המשתתפים נכונות ללקיחת אחריות לצמצום ממדי תופעת ההצקות?

להרחבה

1. הצעות נוספות לדיון ולהפעלה במסגרת התכנית ל"טיפוח תקשורת בין אישית"*

שם ההפעלה ומספרה	מודל ההפעלה	ציר הפעילות
פעילות 29. "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" - איגרת 5.	בחינת דרכי התמודדות בסביבות שונות.	חיבור למקורות יהודיים.
פעילות 60. "מה הבעיה!?! - חוברת 9.	שימוש בקומיקס כנקודת מוצא לניהול שיחת בעיה.	שיח מובנה לזיהוי ולהגדרת בעיה בהתייחס לנקודות ראות שונות.
פעילות 81. "הזכות שלא להיפגע" - חוברת 11.	שיח על אודות צרכים, פגיעה פיזית/מילולית, דרכי התמודדות רווחים ומחירים, הקשר בין פוגע, נפגע וסביבה.	קובעים כללים כיתתיים להימנעות מפגיעות מילוליות ופיזיות.

* פעילויות אלו ופעילויות נוספות תוכלו למצוא באתר שכתובתו:

http://www.education.gov.il/yesodi/hevra_tochnit1.htm

2. אתרי אינטרנט:

א. אתר ידיעות אחרונות <http://www.ynet.co.il/articles/1,7340,L-2641836,00.html> -

כתבה "זובור למלכת הכיתה" מאת: גל מור.

הכתבה מתארת הצקה של בני נוער בעיקר באמצעות האינטרנט.

ב. אתר ידיעות אחרונות - <http://www.ynet.co.il/articles/1,7340,L-2847390,00.html> -

כתבה "חרם בכיתה: יותר כואב וקשה ממכה פיזית" מאת: תמר טרבלסי-חדד

הכתבה דנה בנושא חרם בכיתה.

ג. אתר "בין הצלולים" - <http://itu.cet.ac.il/forums/info.asp> -

אוסף מחקרים אודות תופעת האלימות ועל הצקה.

מתחשבים בצורכי הכלל גם בעת מילוי צורכי הפרט רגע...ומה עם האחרים?

רציונל

התחשבות בצורכי הכלל בעת השימוש במשאב משותף

בזמנים ובמקומות שונים קיימים משאבים מוגבלים המשותפים לפרטים רבים באוכלוסייה. לעיתים, הפרט עלול לראות את המענה שהמשאבים הללו עשויים לתת לצרכיו האישיים תוך התעלמות מצורכי האחרים בסביבתו, הנזקקים לאותם משאבים. הסתכלות מעין זו עלולה להוביל לקונפליקטים בין הפרט לסביבתו סביב השימוש במשאבים המשותפים.

מתפקידנו כמחנכים להאיר סוגיות שונות העוסקות במשאבים המשותפים ולטפח את המודעות והרגישות לצורכי הכלל גם בעת מענה לצורכי הפרט, בלי לוותר על צורכי הפרט באופן שיספיע על אופן השימוש במשאבים ועל איכות החיים בצוותא בבית הספר ומחוצה לו.

מטרות

- זיהוי מצבים בהם קיים קונפליקט בין צורכי הפרט לבין צורכי הכלל.
- העלאת המודעות לכך שלמעשיו של הפרט יש השלכות על הכלל.
- בחינת הדרכים להימנעות מפגיעה בצורכי הכלל.

מודל ההפעלה

ניתוח קונפליקטים בחיי היום-יום של הלומדים, ובחינתם לאור סיפורי אירוע מעולמם.

מהלך ההפעלה

במליאה

- אילו מקומות/משאבים נועדו לשמש את כלל התלמידים בבית-הספר?
- למה משמשים מקומות/משאבים אלה את הפרט ואת הכלל?
- כיצד עלול הפרט לפגוע בכלל כשהוא משתמש במקומות/משאבים אלה?

בקבוצות

קראו את סיפור האירוע שלפניכם ונהלו שיח סביב המשימה המתוארת בהמשך.

סיפור האירוע

רגע... ומה עם האחרים?

...זה קרה לי אתמול באמצע השיעור: ככה פתאום בלי שום אזהרה, חמישה "אפציי" אחד אחרי השני, והאף מתחיל לנזול... מה עושים? כיסיתי את האף והצבעתי, תוך נענוע היד בחוזקה. איזה מזל! המורה ראתה מייד וסימנה לי שאני יכולה לצאת. רצתי לשירותים, לקחתי חתיכת נייר טואלט וקינחתי היטב את האף. איזו הקלה... נכנסתי לכיתה, התיישבתי במקומי ו... "אפציי" ושוב היד על האף. הפעם פשוט הודעתי "אני יוצאת". תוך כדי יציאה שמעתי צחוק מכמה ילדים שהצביעו עליי והתלחשו בגלגול. חזרתי מצוידת בחתיכת נייר טואלט ארוכה, שהלכה והתקצרה... קיוויתי שהשיעור ייגמר לפני... מיד בצלצול, כשהמורה יצאה, רצתי לשירותים, לקחתי את גליל הנייר הטואלט שהיה שם והתכוונתי לרוץ בחזרה לכיתה. לפתע ראיתי שזהו הגליל האחרון. חשבתי: "מה יקרה למי שיגיע לשירותים ויצטרך נייר טואלט? לא נעים!" מצד שני, "למה לי להתחשב בהם? כמה פעמים הם הכניסו לתוך השירותים גליל נייר שלם, סתמו, הציפו אותם וגרמו לי ולאחרים להתאפק ולא להיכנס לשירותים... ואפילו לחזור עם כאב בטן הביתה". זכרתי גם שבבית-הספר יש חוק האוסר לקחת גליל שלם ואם תופסים מישהו, כל הכיתה נענשת. אבל... אני לא מוכנה לעבור שוב את מה שעברתי, אני חייבת לדאוג לעצמי, לא מספיק שהייתי צריכה לצאת באמצע השיעור, עוד צחקו עליי... והתביישתי כל-כך. האמת? בכלל לא אכפת לי שלילדים שצחקו עליי, לא יהיה נייר טואלט כשיגיעו לשירותים. מגיע להם! שירגישו גם הם לא נעים... אבל מה עם שאר הילדים, הם לא אשמים? ואני יודעת שזה אסור... אז מה עושים? עוד רגע המורה לאנגלית מגיעה...

נקודות לדיון:

1. ציינו את הרגשתה ותחושותיה של הנפגעת מול מעשיהם של הפוגעים.
2. תארו את מחשבותיה והתלבטויותיה של הנפגעת (התייחסו לצורך שלה ולצורכי הסביבה).

.....
.....

3. שערו מדוע נקבע בבית-הספר חוק האוסר על לקיחת גליל נייר שלם?

.....
.....

יוצרים סמל ומציגים במליאה

1. צרו סמל שיתאר את ההתלבטויות אודות הצורך לשמור על צורכי הכלל גם בעת מענה לצורכי הפרט (תוכלו להיעזר בסמלים הנמצאים בעיתונות, בדפי זהב, באינטרנט ועוד).
2. התכוננו להצגת הסמל ולדיווח על אודות מרכיביו במליאה.

במליאה

- א. הצגת הסמלים ומרכיביהם – על-ידי נציגי הקבוצות.
- ב. מה שווה/שוונה בין הסמלים שהוצגו? מדוע? מה ניתן ללמוד מכך?

בירור מסרים מרכזיים

מה משמעותם של המסרים הבאים באירוע וביחסים בינינו (בססו זאת על דוגמאות)

כולנו מחויבים להתחשב בצורכי הכלל.

חשוב למצוא דרכים למימוש צורכי הפרט לצד מימוש צורכי הכלל.

"מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך" (מדברי הלל הזקן)

"ואהבת לרעך כמוך"

מהלכה למעשה

1. תנו דוגמאות למקרים בחיי הכיתה/בית-הספר בהם יש קונפליקט בין צורכי הפרט לבין צורכי הכלל סביב משאב משותף.
2. א. חשבו על 2-3 חוקים/כללים שיסייעו לכם להגביר את המודעות לצורכי אחרים ולמנוע את הפגיעה בהם.
ב. תכננו מה תעשו אם יופרו הכללים שקבעתם.
3. א. כתבו על גבי המפתח שלהלן, המלצה אחת, שתסייע גם לאחרים.
ב. קשטו והוסיפו את המפתח ל"צרור המפתחות לחיים בחברה" של כיתתכם.

4. שלחו לאגף לחינוך יסודי, המחלקה לחינוך לחיים בחברה, עותק מהמפתח שיצרתם, כדי שנוכל לפרסמו באתר (להרחבה על אודות צרור המפתחות, ראו חוברת ראשונה בסדרה: "תשמרו את הכוח למשהו טוב").

מחברים אירועים מחיי היום-יום שלנו לתיבת "סיפורי האירוע שלנו"

1. חברו אירועים שיש בהם קונפליקט בנושא: "התחשבות בצורכי הכלל". תארו את התנהגויות השותפים: פוגע/ים, נפגע/ים והסביבה תוך הימנעות משימוש בפרטים מזהים (תוכלו להיעזר במודל המופיע בעמוד האחרון בחוברת).
2. הכניסו את האירועים לתיבת "סיפורי האירוע שלנו".
3. בחרו סיפור אירוע מתוך התיבה ונהלו שיח על אודותיו.

בעקבות הפעילות... עוצרים לרגע ובודקים...

- באיזו מידה זיהו המשתתפים מצבים בחיי הכיתה/בית הספר בהם קיים קונפליקט בין צורכי הפרט לבין צורכי הכלל?
- באיזו מידה הביעו המשתתפים נכונות להתחשב בצורכי הכלל בעת מימוש צורכיהם?

להרחבה

1. הצעות נוספות לדיון ולהפעלה במסגרת התכנית ל"טיפוח תקשורת בין אישית"*

שם ההפעלה ומספרה	מודל ההפעלה	ציר הפעילות
פעילות 8. "ליבון נושאים שבמחלוקת באמצעות בימת דיון" – איגרת 2.	בחירת היבטים שונים של נושא שנוי במחלוקת בהתאם לכללים קבועים.	ליבון נושאים שבמחלוקת בחיבור לתוכני הלימוד.
פעילות 60. "מה הבעיה?!" – חוברת 9.	שימוש בקומיקס כנקודת מוצא לניהול שיחת בעיה.	שיח מובנה לזיהוי ולהגדרת בעיה בהתייחס לנקודות ראות שונות.
פעילות 68. "מתבוננים מנקודות ראות שונות" – חוברת 10.	שיח על אודות נקודות ראות שונות לבחינת אירוע/שלב במעגל החיים הבית ספרי.	מטפורות העשויות לייצג היבטים שונים לבחינת אותו אירוע/שלב.

* פעילויות אלו ופעילויות נוספות תוכלו למצוא באתר שכתובתו:

http://www.education.gov.il/yesodi/hevra_tochnit1.htm

2. אתרי אינטרנט:

א. החברה להגנת הטבע - <http://www6.snunit.k12.il/projects/nature/doc/benayem.doc>

מדריך מעשי לערבות ומעורבות סביבתית- כתבו: אורית טננבוים ועדית אלחסיד
המדריך מציג מודל לערבות ומעורבות של השותפים בבית-הספר בנושאי סביבה אשר במוקדו כבוד האדם לעצמו, לזולתו ולסביבתו.

ב. חדשות מחלקה ראשונה Nfc - <http://www.nfc.co.il/archive/003-D-171-00.html?tag=8-13-49>

"החובה להבטיח שוויון לאזרח" – מתוך: הרצאתו של אהרון ברק בפני בוגרי המכללה למינהל.
ההרצאה מתייחסת לכבוד האדם כבן-חורין, המהווה מטרה בפני עצמה, ולא אמצעי להשגת מטרות של הכלל או של פרטים אחרים.

סכנות בסביבות שונות זהירות נדרשת גם בסביבה המתקשבת

רציונל

סכנות בסביבה

בחצר, במסדרונות, בכביש ובסביבות נוספות בבית הספר ומחוצה לו אורבות סכנות לבריאותם הפיזית ו/או הנפשית של ילדים. חשוב להכיר את הסכנות וללמוד להתמודד עמן. הסביבה המתקשבת מזמנת גם היא סכנות שכאלה על-ידי יחידים ו/או קבוצות (כמו חברי כת מסוימת, אנשים בעלי מופרעות...) הנעזרים באינטרנט על מנת ליצור קשר עם ילדים ולפתות אותם. בנוסף, סביבה זו עלולה לפגוע ביחיד/בקבוצה בין השאר על ידי חשיפה לתכנים פורנוגרפיים, אנטישמיים ו/או חתרניים היוצרים תחושה של השפלה, ביזוי ועוד. בניגוד ל"סביבות אסורות" אחרות, הפעילות באינטרנט נעשית בסביבה פיזית מוכרת, בבית או בבית הספר ולעיתים עם חברים. דווקא תחושת המוגנות הזו עלולה לעודד את הילדים לעשות דברים שעלולים לסכן אותם, כמו: כניסה לאתר המכיל מידע מסוכן, מסירת פרטים אישיים, או כניסה לצ'אט.

כיוונים והצעות להתמודדות עם סכנות בסביבה המתקשבת

א. יש לשוחח עם הילדים על אודות האתרים החביבים עליהם ולהדגיש בפניהם את הסכנות ברשת תוך הבהרת המסרים הבאים:

- לא כל מה שנכתב ונשלח באימל - נכון.
  - יש להיזהר ממסירת פרטים מזהים כגון: שם, משפחה, כתובת, טלפון, שם בית-ספר.
  - אין להעביר תמונות באינטרנט למישהו שאינו מוכר לכם באופן אישי.
  - אין להיפגש פנים אל פנים עם מישהו אתו שוחחתם באינטרנט, ללא אישור מבוגר.
  - חשוב להיזהר ולשתף מבוגרים כאשר מישהו מציע לתת לכם משהו בחינם.
  - אין לענות להודעות מעליבות, מאיימות או שגורמות להרגשה לא נוחה.
  - יש להודיע מיד למבוגר אם מידע כלשהו שקבלתם גורם לכם להרגשה רעה.
- ב. ניתן להיעזר בתוכנות מיוחדות לפיקוח על הגלישה (parental control) שנועדו לסייע בסינון אתרים ומסרים מסוכנים ואף לחסום את הגישה אליהם. ניתן להוריד תוכנות כאלה במקומות שונים ברשת או לקבל אותן מספק שירות האינטרנט.

מטרות

- זיהוי מצבים העלולים לפגוע בשלום הפרט ובשלום חבריו.
- בירור כללי התנהגות מוסכמים בסביבות שונות ובחינת חשיבות יישומם הלכה למעשה.
- בחינת האופן שבו הפרט בוחר את התנהגותו גם כשהוא חלק מקבוצה.

מודל ההפעלה

ניתוח קונפליקטים בחיי-היום יום של הלומדים ובחינתם לאור סיפורי אירוע מעולמם.

מהלך ההפעלה

במליאה

- אילו סכנות קיימות בסביבות שונות? (התייחסו לסביבה המתוקשבת לצד למקומות בכיתה, בבית-הספר, במתנ"ס, בקהילה ועוד).
- מיינו לקבוצות את הסכנות שציינתם (התייחסו לסכנות פיזיות, נפשיות, גלויות, סמויות ועוד).

בקבוצות

קראו את סיפור האירוע שלפניכם ונהלו שיח סביב המשימה המתוארת בהמשך.

סיפור האירוע

סכנות אורבות גם בסביבה המתוקשבת

אתמול בשיעור עברית עבדנו במחשבים בקבוצות. כמו תמיד, גם הפעם היו לנו משימות ומיד לאחריהן יכולנו לבחור משימות בחירה מתוך מגוון פעילויות שהמורה הציעה. "בואו ניכנס לאיזשהו צ'ט ונמצא שם מישהו שאפשר לעשות ממנו צחוק" אמר דני, מיד כשסיימנו לענות על השאלות בעזרת האתר שאליו המורה הפנתה אותנו. "נו, מה קורה לכם!?" הוסיף בכעס, כשהיה נדמה לו שאנחנו לא נענים מיד. מובן ששוב לא יכולנו לעמוד בפנינו... אחרת הוא יכעס ו... לכן - עברנו לצ'וטט באתרים שונים. "שוחחנו" בחדרי הצ'אט, לעיתים אפילו בשפה לא נקייה, וקיבלנו תגובות זועמות מכל מיני גולשים. בעוד אנחנו מצ'וטטים להנאתנו, שמחים שהצלחנו לצחוק על אחרים - המורה, שהסתובבה בינינו, גילתה שאנחנו באתר שאיננו מתוך הרשימה שנתנה. היא ממש כעסה עלינו: "יותר מכך שהפרתם את הכללים, מטרידה אותי העובדה, שחשפתם את עצמכם והסתכנתם". הסתכלנו זה על זה וסיננו בלחש: "ממש לא מובן, איזו סכנה יכולה להיות בצ'טים, הרי אנחנו כותבים מה שאנחנו רוצים? ולמה בכלל המורה מענישה אותנו? הרי סיימנו את המשימה שביקשה".

נקודות לדין:

1. מה הציע דני לחברי הקבוצה לאחר שסיימו את המשימה?

.....

2. מדוע החליטו חברי הקבוצה לעבור על הכללים בשיעור ולקבל את הצעתו של דני?

.....

3. תארו את הפגיעות האפשריות כתוצאה מהחלטה זו. התייחסו ל:

* חברי הקבוצה - .....

* המצ'וטטים האחרים - .....

* המורה - .....

* ילדי הכיתה - .....

ממחיזים את האירוע

1. תכננו המחזה שתציג את תחושותיהם והתנהגותם של השותפים לאירוע. התייחסו

לדני, לחברי הקבוצה, למצ'וטטים האחרים, למורה ולילדי הכיתה שהיו בסביבה.

2. התכוננו להמחזי זאת בפני המליאה.

- א. דיווח במליאה – על-ידי נציגי הקבוצות.
ב. מה משמעותם של המסרים הבאים באירוע וביחסים בינינו? (בססו זאת על דוגמאות).

כניסה למקומות "אסורים" עלולה לחשוף אותנו לסכנות.

הכללים, גם כשהם מגבילים אותנו, נועדו להגן עלינו.

גם כשאנו חלק מקבוצה חייבים לעצור ולשקול את ההתנהגות.

כדי שיסמכו עליי לאורך זמן, חשוב שאבחר בעקביות בהתנהגות.

"לעולם יספר אדם בלשון נקיה" (פסחים, ג', ע"א).

מהלכה למעשה

- א. בחרו אחת מהסביבות הבאות וחשבו על 2-3 חוקים/כללים שיגנו עליכם מפני הסכנות הצפויות בה (תוכלו לבחור בסביבה המתוקשבת, בכיתה, בחצר בית-הספר, באולם הספורט, בדרך לבית הספר, בגן הציבורי ועוד).
ב. תכננו מה תעשו אם יופרו הכללים שקבעתם.
- א. כתבו על גבי המפתח שלהלן, המלצה אחת, שתסייע גם לאחרים.
ב. קשטו והוסיפו את המפתח ל"צרור המפתחות לחיים בחברה" של כיתתכם.

- שלחו לאגף לחינוך יסודי, המחלקה לחינוך לחיים בחברה, עותק מהמפתח שיצרתם, כדי שנוכל לפרסמו באתר (להרחבה על אודות צרור המפתחות, ראו חוברת ראשונה בסדרה: "תשמרו את הכוח למשהו טוב").

מחברים אירועים מחיי היום-יום שלנו לתיבת "סיפורי האירוע שלנו"

1. חברו אירועים שיש בהם קונפליקט בנושא: "התמודדות עם סכנות בסביבות שונות". תארו את התנהגויות השותפים: פוגע/ים, נפגע/ים והסביבה תוך הימנעות משימוש בפרטים מזהים (תוכלו להיעזר במודל המופיע בעמוד האחרון בחוברת).
2. הכניסו את האירועים לתיבת "סיפורי האירוע שלנו".
3. בחרו סיפור אירוע מתוך התיבה ונהלו שיח על אודותיו.

בעקבות הפעילות... עוצרים לרגע ובודקים...

- באיזו מידה זיהו המשתתפים את החשיבות בבחירת התנהגות מתאימה למצבים השונים גם כאשר הם חלק מקבוצה?
- באיזו מידה זיהו המשתתפים את ההגנה שמספקת השמירה על כללים מוסכמים?

להרחבה

1. הצעות נוספות לדיון ולהפעלה במסגרת התכנית ל"טיפוח תקשורת בין אישית"*

שם ההפעלה ומספרה	מודל ההפעלה	ציר הפעילות
פעילות 19. "הבריון של הכיתה עובר לצ'ט" - איגרת 3-4.	דיון בעקבות תוצאות מחקר.	עיון במחקר ודיון.
פעילות 20. "טיפוח תקשורת בין-אישית" - איגרת 3-4.	דיון והפעלה בעקבות כרזות.	איורים מחיי ביה"ס.
פעילות 27. "צרכנות נבונה – גם באינטרנט" - חוברת 5.	הערכת אתרי אינטרנט תוך התייחסות לאינטרסים של העומדים מאחוריהם.	צרכנות נבונה בסביבה המתקשבת. שימוש נכון בסביבה מתקשבת.

* פעילויות אלו ופעילויות נוספות תוכלו למצוא באתר שכתובתו:

http://www.education.gov.il/yesodi/hevra_tochnit1.htm

2. אתרי אינטרנט:

א. משטרת ישראל - http://www.police.gov.il/documents/kids_internet.doc

עצות לגלישה בטוחה – מאת: המפקח תמר מדינה

המסמך סוקר בהרחבה תופעות שליליות העלולות להתרחש למשתמשים ברשת ונותן להורים אוסף של עצות כיצד להתמודד עם תופעות אלו.

תקציר המסמך <http://www.ynet.co.il/articles/1,7340,L-1546368,00.html>

ב. עיתון Family PC (מרץ 2000) http://www.itam.org.il/members/docs/bronner_3_2000.htm

מדריך להורים: הצד האפל של הרשת (תורגם ע"י גילה ברונר)

המאמר מציג להורים כלים להגנה על-ילדיהם הנחשפים לסכנות ברשת.

חוק זכויות יוצרים והשלכותיו כל הזכויות שמורות???

רציונל

זכות יוצרים

"כל אדם זכאי להגנת האינטרסים המוסריים והחומריים הכרוכים בכל יצירה מדעית, ספרותית, או אמנותית שהיא פרי רוחו" (סעיף 27 (2) בהכרזה האוניברסלית בדבר זכויות אדם), מכאן כי זכות יוצרים היא זכות בסיסית של כל אדם. זכות זו קבועה בחוק משנת 1911 והיא מגנה בפני העתקה על כל סוגי ה"יצירות המקוריות": טקסט, ציור, תמונה, גרפיקה ועוד. בדרך כלל הסימן לכך הוא © או "כל הזכויות שמורות". רק בעלי הזכות רשאים להעתיק את היצירה, להציגה בפומבי, לפרסמה ולתרגמה. לזכות זו מצורפות זכויות מוסריות, כמו: הזכות לקבל קרדיט בכל פעם שמשמשים ביצירה. רבים תוקפים את החוק וטוענים שאינו מתאים לעידן האינטרנט. הנושא נדון בבת-משפט ברחבי העולם והפסיקה בנושא זה אינה זהה בכל המדינות.

כיוונים והצעות להתמודדות

- א. חשוב להכיר את החוק, משמעויותיו ודרכי יישומו בחיי היום יום בכיתה.
- ב. חשוב לקבוע כללים ואת הדרכים לאכיפתם שכן, המידע הרב הקיים ברשת האינטרנט, זמינותו, ונגישותו למיליוני משתמשים בכל רגע, מזמן פגיעה בזכויות היוצרים.
- ג. יש להפוך את הפרת הזכויות לנורמה פסולה, למרות הקלות שבזמינות המידע והפצתו.

מטרות

- הכרת חוק זכויות יוצרים ומשמעויותיו.
- זיהוי מצבים שיש לנהוג ברוח חוק זכויות יוצרים.

מודל ההפעלה

ניתוח קונפליקטים בחיי-היום יום של הלומדים, ובחינתם לאור סיפורי אירוע מעולמם.

מהלך ההפעלה

במליאה

- אילו סוגי יצירות אתם מכירים? (ניתן להתייחס לטקסט, ציור, תמונה, מחזה ועוד).
- באילו מצבים אנו משתמשים/מעתיקים/קוראים יצירות שונות?

בקבוצות

קראו את סיפור האירוע שלפניכם ונהלו שיח סביב המשימה המתוארת.

סיפור האירוע

כל הזכויות שמורות !!!

ישבתי וחשבתי... וחשבתי... ולא עלה לי אף רעיון... המורה ביקשה מאתנו להציע רעיונות לפעילויות משותפות לערב כיתתי, וכחבר בוועדת חברה, רציתי מאוד להציע פעילות שתגרום להנאת החברים ותסייע להצלחת המסיבה. אימא הציעה שאחפש באינטרנט. ואמנם, מצאתי אתרים שונים עם הצעות ממש מעניינות. קראתי ויצרתי משהו מיוחד שיתאים לכיתה שלנו. הייתי מרוצה מהתוצר שלי והתלבטתי אם עליי לציין את שם האתר בו נעזרתי במיוחד. כשנפגשנו כדי לבחור את ההצעה הטובה ביותר מבין ההצעות שהביאו החברים, נדהמתי לראות שמיכאל הדפיס את אחת הפעילויות שפגשתי אתמול באינטרנט. הוא לא שינה כלום... אפילו לא את האיורים, רק מחק מתחתית הדף את שם האתר והיוצרים ובמקום זאת – כתב את שמו. חברי הוועדה בדקו את כל ההצעות שהוגשו, התפעלו מההצעה של מיכאל והחליטו לבחור בה. ממש כעסתי. הרגשתי שהוא רימה את כולם והתחלתי לצרוח על חברי הוועדה שהם לא מבינים דבר. הם נפגעו ממני ולא הבינו מה קורה לי. מיכאל לעומתם הסתכל בי והבין מיד... הוא חיך חיוך של ניצחון, אך לא אמר מילה. חשבתי שלא כדאי שאספר את האמת שכן "לא יפה להלשין עליו ולביישו שכן הוא חבר שלי והחברות אתו חשובה לי ויותר מכך, הוא עלול..."

נקודות לדיון:

1. אוריאל ומיכאל נעזרו באינטרנט להכנת המשימה. כיצד עשה זאת כל אחד מהם? מדוע?
.....
2. מה קרה לאחר שההצעה של מיכאל נבחרה? (התייחסו לאוריאל, למיכאל ולסביבה).
.....
3. מדוע אוריאל החליט לא לספר את האמת? (התייחסו לקונפליקט ולשיקולים שהפעיל).
.....

עורכים משפט ובוחנים את התנהגות השותפים לאירוע

- התחלקו לזוגות (סגור וקטגור) ובחנו את התנהגותם של מיכאל ואוריאל במהלך האירוע.
1. בדקו האם הדמות כיבדה/הפרה את חוק זכויות יוצרים המצוין במשפטים שלהלן:
    - כל יצירה שאדם יצר ופורסמה בספר, בעיתון, באינטרנט ואף אם נכתבה בכתב יד במחברת, מוגנת בזכויות יוצרים, ואין להעתיקה ללא רשותו.
    - ההגנה היא על הטקסט השלם וכן על קטעים ממנו, אך לא על הרעיון המובע בטקסט (מן הנימוס, כאשר מדובר ברעיון מקורי, לציין את מקורו).
  2. בדקו כיצד נהגה הדמות במהלך האירוע עצמו והתכוונו ל"משפט" שתערכו בפני המליאה.

במליאה

- א. דיווח במליאה – על-ידי הצגת המשפט על-ידי נציגי הקבוצות.
- ב. לאור ההצגות והנאמר בחוק זכויות יוצרים- כיצד יכול היה מיכאל להביא פעילות תוך שמירה על החוק?
- ג. מה משמעותם של המסרים הבאים באירוע וביחסים בינינו? (בססו זאת על דוגמאות).

זכותו של כל יוצר שלא יעתיקו את יצירתו, ללא רשותו.

העתקה ללא רשות עלולה לפגוע במערכת היחסים בינינו.

"יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך" (אבות, ב', י').

"האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם" (אבות, ו', ו').

"הווי דן את כל האדם לכף זכות" (אבות, א', ו').

מהלכה למעשה

1. תנו דוגמאות למקרים של העתקה ו"גניבת רעיונות" שהתרחשו בכיתתכם. (התייחסו ל: מבחנים, שיעורי-בית, הכנת מיזם קבוצתי, עבודה במחשב, פעילות כיתתית).
2. א. החליטו על 2-3 חוקים/כללים שיסייעו לכם בכיתתכם להגן על זכות היוצר.
ב. תכננו מה תעשו אם יופרו הכללים שקבעתם.
3. א. כתבו על גבי המפתח שלהלן, המלצה אחת, שתסייע גם לאחרים.
ב. קשטו והוסיפו את המפתח ל"צרור המפתחות לחיים בחברה" של כיתתכם.

4. שלחו לאגף לחינוך יסודי, המחלקה לחינוך לחיים בחברה, עותק מהמפתח שיצרתם, כדי שנוכל לפרסמו באתר (להרחבה על אודות צרור המפתחות, ראו חוברת ראשונה בסדרה: "תשמרו את הכוח למשהו טוב").

מחברים אירועים מחיי היום-יום שלנו לתיבת "סיפורי האירוע שלנו"

1. חברו אירועים שיש בהם קונפליקט בנושא: "זכותו של יוצר על יצירתו".
 תארו את התנהגויות השותפים: פוגע/ים, נפגע/ים והסביבה תוך הימנעות משימוש בפרטים מזהים (תוכלו להיעזר במודל המופיע בעמוד האחרון בחוברת).
2. הכניסו את האירועים לתיבת "סיפורי האירוע שלנו".
3. בחרו סיפור אירוע מתוך התיבה ונהלו שיח על אודותיו.

בעקבות הפעילות... עוצרים לרגע ובודקים...

- באיזו מידה זיהו המשתתפים מצבים בכיתה בהם יש ליוצר זכות על יצירתו?
- באיזו מידה הכירו המשתתפים בהשפעתן של העתקות על מערכות היחסים?

להרחבה

1. הצעות נוספות לדין ולהפעלה במסגרת התכנית ל"טיפוח תקשורת בין אישית"*

שם ההפעלה ומספרה	מודל ההפעלה	ציר הפעילות
פעילות 27. "צרכנות נבונה – גם באינטרנט" חוברת 5.	הערכת אתרי אינטרנט תוך התייחסות לאינטרסים של העומדים מאחוריהם.	צריכה נבונה בסביבה המתקשבת.
פעילות 37. "יחד – בארץ לא לבד" - חוברת 6.	ביצוע משימה קבוצתית תוך הקפדה על חוקים.	שיתוף פעולה במשימה קבוצתית.
פעילות 38. "עובדים בצוות בסביבות למידה מגוונות" - חוברת 6.	התנסות בהכנת משימות קבוצתיות המתאימות לראשית השנה.	עבודת צוות בסביבה מתוקשבת.

* פעילויות אלו ופעילויות נוספות תוכלו למצוא באתר שכתבתו:

http://www.education.gov.il/yesodi/hevra_tochnit1.htm

2. אתרי אינטרנט:

א. אתיקה באינטרנט - <http://www.notes.co.il/carmi/324.asp>

גם כאן אנחנו צריכים כללים? למה? מה קרה? - מאת: ד"ר נעמה כרמי
 המאמר מציג היבטים שונים של בעיות אתיות באינטרנט ודרכי התמודדות אתן.

ב. "מוסרשת" - <http://www.blich.ramat-gan.k12.il/ethics/musareshet.htm>

אתיקה ברשת בבית-ספר "בלוך" - תיאור פעילות ברשת, תוך בחינת המחויבות לשמירת כללי המוסר.

שומרים על רכוש הכלל בסביבות שונות

רציונל

שמירה על רכוש הכלל

בסביבות רבות קיימים תקנות/חוקים/כללים שמטרתם לעודד את ציבור המשתמשים ברכוש המשותף לשמור על שלמותו ועל ניקיון הסביבה להנאת כולם. הסביבה המתוקשבת כמו סביבות למידה נוספות בבית הספר משותפת למשתמשים רבים. אולם בניגוד לחלק מהסביבות האחרות בהן כל תלמיד משתמש בציוד האישי שלו: מחברת, כלי כתיבה וכו', בסביבה המתוקשבת קיימים משתמשים רבים לציוד משותף כמו: מחשב, עכבר, מקלדת, מסך, כונן הדיסקים, סורק, מדפסת. מציאות זו מחייבת את כולם להקפיד לשמור על שלמות ותקינות הציוד בסביבת העבודה כך שכולם יוכלו להשתמש בו. בנוסף לאיסור לגרום נזק לציוד, למחוק קבצים של אחרים, להדפיס ללא קבלת רשות וכו', חשוב לציין שגם שינוי בעיצוב סביבת העבודה עלול להפריע למשתמשים האחרים ו/או לפגוע בהם כמו: הוספה והסרה של איקונים, שינוי ברירות מחדל, שינוי שומר מסך, התקנה והסרת תוכנות, הזזה של תיקיות וכו'. כל אלו הן פעולות שאין בהם נזק לטווח ארוך אולם יש בהם הפרעה לשימוש השוטף של כל השותפים.

כיוונים והצעות להתמודדות

- א. מומלץ לדון עם התלמידים על כך שיש להתחשב בשותפיהם לעבודה בסביבה המתוקשבת ולציין את ההתנהגויות אשר עלולות להפריע למשתמשים האחרים.
- ב. חשוב לנסח תקנון/ אמנה המשותפת לכל המשתמשים בסביבה המתוקשבת המציינת מהם כללי ההתנהגות המוסכמים על כולם.
- ג. ניתן למנות נאמני מחשב שיסייעו לכולם להתנהג על פי האמנה / התקנון.

מטרות

- העלאת המודעות לחשיבות השמירה על רכוש הכלל.
- בחינת פגיעות אפשריות ברכוש הכלל והשלכותיהן.

מודל הפעלה

ניתוח קונפליקטים בחיי היום-יום של הלומדים, ובחינתם לאור סיפורי אירוע מעולמם.

מהלך הפעלה

בקבוצות

קראו את סיפור האירוע שלפניכם ונהלו שיח סביב המשימה המתוארת.

סיפור האירוע

מישהו פגע בסביבה...

החלטנו להכין עיתון כיתתי. התחלקנו לזוגות, חילקנו תפקידים, ובכל פעם הגיע תורו של זוג אחר לגשת למחשב הכיתתי ולעשות את המשימה שלו. בהתחלה היה תורם של יוסי ורמי. הם הדליקו את המחשב וגילו כי חסרה הגולה של העכבר. אחרי חיפושים רבים נזכר בני כי הוא הוציא את הגולה כדי לבדוק את העכבר במחשב של הכיתה השנייה ושכח להחזיר. המהומה נמשכה, ולאחר כחצי שעה, הגולה חזרה למקומה ויוסי ורמי התחילו לעבוד. כשהם סיימו הגיע תורן של גילה ונורית. עד שהן התחילו לעבוד, התחיל להופיע "שומר מסך" שהכיל כתובית פוגעת בבנים מהכיתה. ניסינו להחזיר את שומר המסך המקורי, אך התברר שמישהו חסם זאת על ידי סיסמה ולא ניתן למחוק זאת כרגע – שוב בוזבו זמן יקר. אחר כך הגיע תורנו. אינני יודע מה קרה, לא הצלחנו למצוא את העבודות. אולי מחקו אותם? אולי הזיזו אותם לתיקיה אחרת? – מה הפעם? חשבנו לעצמנו, שוב יש מי שפוגע והורס? בהפסקה ירד גשם, נשארנו בכיתה ומספר חברים החליטו שכדאי להתקין במחשב משחק שהורד מהאינטרנט. למרות שידענו שאסור לעשות זאת - שיחקנו כולנו בכיף. אחרי ההפסקה בני ודוד עבדו במחשב. שמענו רעש של התלהבות. הסתכלנו וראינו כי הם משחקים במקום לעשות את המשימה שקיבלו – התלבטנו... אך - החלטנו לא לומר דבר אחרת... בסוף היום היו רק שתי משימות מוכנות לעיתון הכיתתי שכל-כך רצינו. המורה שיתפה אותנו באכזבתה, כשהיא מונה את כל ההתנהגויות הפוגעות. "מה עושים?" שאלה, וביקשה מאתנו לחשוב על תשובה...

נקודות לדיון:

1. מנו את ההתנהגויות הפוגעות המתוארות באירוע.
2. כיצד השפיעו ההתנהגויות אלה על:
  - א. תהליך הפקת העיתון הכיתתי.
  - ב. מערכת היחסים בין הילדים.
  - ג. הסביבה המתקשבת.
3. מה אכזב את המורה? מדוע?

חברו כתבה לעיתון

1. חברו כתבה המתארת את ההתנהגויות הפוגעות שהובילו לכך שהעיתון לא יהיה מוכן.
2. התכוננו לשתף את המליאה במסקנותיכם.

במליאה

- ד. הצגת הכתבות במליאה – על-ידי נציגי הקבוצות.
ה. מה משמעותם של המסרים הבאים באירוע וביחסים בינינו? (בססו זאת על דוגמאות).

פגיעה ברכוש עלולה לפגוע באדם אחר.

הכללים נועדו להגן על רכוש הכלל להנאת כולם.

פגיעה ברכוש עלולה לפגוע ביחסים בינינו.

אני סומך על חבריי שישמרו על הרכוש המשותף לכולנו.

מהלכה למעשה

1. תארו מקרים בכיתתכם בהם נפגעים רכוש הפרט ו/או רכוש הכלל.
2. כיצד משפיעים מקרים אלה על מערכת היחסים ביניכם ועל ההישגים הלימודיים?
3. א. החליטו על 2-3 חוקים/כללים כיתתיים שימנעו את המצבים שתיארתם.
ב. תכננו מה תעשו אם יופרו הכללים שקבעתם.
4. א. כתבו על גבי המפתח שלהלן, המלצה אחת, שתסייע גם לאחרים.
ב. קשטו והוסיפו את המפתח ל"צרור המפתחות לחיים בחברה" של כיתתכם.

5. שלחו לאגף לחינוך יסודי, המחלקה לחינוך לחיים בחברה, עותק מהמפתח שיצרתם, כדי שנוכל לפרסמו באתר (להרחבה על אודות צרור המפתחות, ראו חוברת ראשונה בסדרה: "תשמרו את הכוח למשהו טוב").

מחברים אירועים מחיי היום-יום שלנו לתיבת "סיפורי האירוע שלנו"

1. חברו אירועים שיש בהם קונפליקט בנושא: "שמירת רכוש ציבורי ופרטי".
 תארו את התנהגויות השותפים: פוגע/ים, נפגע/ים והסביבה תוך הימנעות משימוש בפרטים מזהים (תוכלו להיעזר במודל המופיע בעמוד האחרון בחוברת).
2. הכניסו את האירועים לתיבת "סיפורי האירוע שלנו".
3. בחרו סיפור אירוע מתוך התיבה ונהלו שיח על אודותיו.

בעקבות הפעילות... עוצרים לרגע ובודקים...

- באיזו מידה זיהו המשתתפים פגיעות אפשריות ברכוש הכלל והפרט בסביבות שונות?
- באיזו מידה זיהו המשתתפים את השפעות הפגיעה על מערכת היחסים ביניהם?

להרחבה

1. הצעות נוספות לדיון ולהפעלה במסגרת התכנית ל"טיפוח תקשורת בין אישית"*

שם ההפעלה ומספרה	מודל ההפעלה	ציר הפעילות
פעילות 20. "טיפוח תקשורת בין-אישית" - חוברת 3-4.	דיון והפעלה בעקבות כרזות.	איורים מחיי ביה"ס.
פעילות 44. "רואים אחרת ומנהלים דילמות" - חוברת 7	ניתוח ותרגול באמצעות דגם לטיפול בדילמות יום-יומיות המתעוררות בכיתה ובבית הספר.	ניהול דילמות ביחס לשילוב החרג.
"משוחחים על האחריות (שלי, שלך, שלנו) למימוש הזכויות" - חוברת 11	שיח על אודות האחריות שלי, שלך, שלנו למימוש זכויות ילדים.	בעקבות פנקס זכויות הילדים.

* פעילויות אלו ופעילויות נוספות תוכלו למצוא באתר שכתובתו:

http://www.education.gov.il/yesodi/hevra_tochnit1.htm

2. אתרי אינטרנט:

א. "אתר בין הצלולים" - <http://itu.cet.ac.il/forums/info.asp>

אוסף מחקרים אודות תופעת האלימות.

ב. מינהל חברה ונוער - <http://www.snunit.k12.il/minhal/word/28021.doc>

"אפשר גם אחרת" - פעילות בנושא פגיעה ברכוש.

ג. מינהל חברה ונוער <http://www.snunit.k12.il/sachlav/noar/main/upload/.tharticle/megamot24.doc>

"אלימות בבית הספר ומחוצה לו - היבטים סוציולוגיים"

מאת: ד"ר תמר הורוביץ / המחלקה לחינוך, אוניברסיטת בן-גוריון

תיבת "סיפורי האירוע שלנו"

מחברים אירועים מחיי היום-יום, שומרים זאת בתיבת "סיפורי האירוע שלנו"
ומנהלים שיח על אודות הקונפליקטים ודרכי ההתמודדות

שלב א' - בקבוצות

1. כתיבת סיפור אירוע שהיה בו קונפליקט

חשבו על אירוע שהיה בו קונפליקט וכתבו את שלבי התפתחות האירוע (התייחסו למקום התרחשות האירוע ולשותפים - ללא פרטים מזהים).

.....

.....

2. העלאת נקודות לדיון בעקבות סיפור האירוע:

ציינו שתי שאלות שחשוב לברר על אודות התפתחות הקונפליקט באירוע.

.....

.....

3. זיהוי מסרים מרכזיים בסיפור האירוע:

זהו שני מסרים חשובים אותם ניתן לבחון באמצעות סיפור האירוע וכתבו אותם ברצועות.

שלב ב' - במליאה

1. הצגת האירוע והמסרים המרכזיים על-ידי נציגי הקבוצות ובחירת אחד מהאירועים לדיון.

2. תיאור התפתחות האירוע באמצעות הטבלה הבאה:

ה ת פ ת ח ו ת ה א י ר ו ע						מקום ההתרחשות
התנהגות השותפים בסוף האירוע			התנהגות השותפים בתחילת האירוע			
פוגע/ים	נפגע/ים	סביבה	פוגע/ים	נפגע/ים	סביבה	

3. בחינת הרגשת השותפים בהקשר לקונפליקט בתחילת האירוע ובסופו? מדוע?

4. בחירת המלצה להתמודדות עם הקונפליקט ודיון על אודות תרומתה לניהול הקונפליקט.

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
האגף לחינוך יסודי
המחלקה לחינוך לחיים בחברה

שלב ג' - מהלכה למעשה – יישום המסרים בחיי היום-יום

1. כתבו את ההצעה שתסייע לכם להתמודד עם קונפליקטים דומים והוסיפו ל"צורך המפתחות לחיים בחברה".
2. קבעו מה תעשו אם יפרו את הכללים.